

Position Paper

Rondetafelgesprek Grevelingenmeer

2 november 2026 – Commissie Infrastructuur en Waterstaat

ZMf
Kousteensedijk 7
4331 JE Middelburg

Zeeuwse Milieufederatie

ZMf is een koepelorganisatie die zich sterk maakt voor natuur, milieu en een gezonde leefomgeving in Zeeland. We werken nauw samen met onder andere terrein beherende organisaties en andere groene partners en zijn verenigd in regionaal en landelijk coördinatie-overleg. Samen geven we de Zeeuwse natuur een krachtige stem, ook namens onze achterban van aangesloten leden en lidorganisaties. ZMf heeft in dit verband een groeiende positieve impact vanuit een beweging van onderop, met breed draagvlak in de Zeeuwse samenleving en daarbuiten. We beschermen de natuur en het milieu in Zeeland en ook daarbuiten, over de landgrens met België heen.

Grevelingenmeer

Het deltagebied is ontstaan op de overgang van onze rivieren Rijn, Maas en Schelde naar de Noordzee. In dat overgangsgebied met een grote dynamiek van zee- en rivierwater is door sedimentatie van zand en slib, sterk versneld door slik- en schorvegetaties, veel vruchtbaar droogvallend land ontstaan gelegen tussen de waterstromen waar zee- en rivierwater elkaar ontmoeten. Dat land heeft de mens door de eeuwen heen op grote schaal ingepolderd om op te wonen en landbouw te bedrijven.

"Werk mee met de natuurlijke ondergrond, samen met de bijbehorende natuurlijke processen. Niet ertegenin, dat is duur, niet volhoudbaar en levert slechte resultaten."

Een zout Grevelingenmeer met voldoende getij-dynamiek is ecologisch de logische en duurzaam houdbare toestand, omdat die past bij de natuurlijke ondergrond. De ondergrond is die van een zeearm met diepe getijdengeulen en een zoute ondergrond met aan de andere kant van de Brouwersdam een Noordzee die voor toenemende zoute druk zorgt door versnellende zeespiegelstijging. Een groot, afsluitbaar extra doorlaatmiddel in de Brouwersdam om enig getij voor verversing van het water terug te brengen is de fundamentele stap voor verbetering van de waterkwaliteit en ecologisch herstel.

Een zoet meer is een veel complexere opgave waarbij de waterkwaliteit ernstig gevaar loopt. Dat past ook niet binnen de doelstellingen van de vogel- en habitatrichtlijn en de natuurlijke kenmerken van het gebied. De kwaliteit van het water en de natuur die dan ontstaat is ongewis. De kans is groot dat die sterk achteruitgaat, zeker als in de zomermaanden niet wordt doorgespoeld. De ervaringen met het Volkerak-Zoommeer laten zien dat minimaal 25 m3/s nodig is om verzilting tegen te gaan en blauwalgen te voorkomen, juist in warme en droge periodes. En precies dan neemt de beschikbaarheid van zoet water door klimaatverandering af en de zoutindringing door een stijgende zeespiegel toe. Vanuit het oogpunt van natuur- en waterkwaliteit lijkt een zoet Grevelingen daarom geen reële optie. En ook voor landbouw levert het geen stabiele zoetwatervoorziening op.

Advies: Voer het project Getij Grevelingen uit met een doorlaatmiddel van minimaal 40 cm getijslag. Houd het ontwerp uitbreidbaar, pak zoetwatervoorziening gebiedsgericht aan via opvang van neerslag en zo nodig met een pijpleiding die zoetwater inlaat vanuit het Volkerak-Zoommeer waar goed zoetwater aanwezig is en voldoende lang beschikbaar blijft om de investering te verantwoorden.

Achtergrond

Omdat ingepolderd land niet meer opslibt en bij ontwatering inklinkt en daarna blijft inklinken daalt ingepolderd land gestaag. Dit terwijl ook de zeespiegel al heel lang gestaag stijgt. En ook de ruimte voor het water tussen de ingepolderde delen bij stormvloeden steeds minder is geworden.

In 1953 ging het mis. De dijken konden op veel plaatsen de hoge stormvloed niet aan. 1836 mensen stierven en er was heel veel schade. Toen is snel het Deltaplan vastgesteld en is voortvarend begonnen met de uitvoering om de zeearmen af te dammen en het rivierwater van Rijn en Maas goed te geleiden in de Rijn-Maasmonding. Dat kon omdat dat in grote lijnen al in de la lag met dank aan rijkswaterstater Johan van Veen. Doel was naast kustlijnverkorting door de afsluiting van de zeegaten o.a. ook een betere zoetwatervoorziening voor de landbouw.

Na de uitvoering van de Deltawerken, die gedurende de uitvoering ook nog zijn aangepast met een stormvloedkering in de Oosterschelde in plaats van een vaste dam, bleek al snel dat de consequenties groot zijn. Rond 2000 werd duidelijk dat de ecologische veerkracht en de veerkracht voor de langetermijn veiligheid was verminderd. Toen zijn op basis van vele studies en verkenningen onder de Stuurgroep Zuidwestelijke Delta, nu het Gebiedsoverleg Zuidwestelijke Delta, voorkeursstrategieën en uitvoeringsprogramma's opgesteld (ook als onderdeel van het Nationale Deltaprogramma), die periodiek bijgesteld worden. De hoofdlijn is de estuariene dynamiek waar dat kan te herstellen, zo lang mogelijk te doen met de infrastructuur die er voor de waterveiligheid ligt en tijdig na te denken over hoe voor te sorteren op versnelde zeespiegelstijging bij dalende polders.

Deltawerken

De Brouwersdam die de Grevelingen van de Noordzee afsluit is in 1971 gereedgekomen. De Grevelingendam aan de andere kant was al in 1965 gereed. In de oorspronkelijke plannen zou het meer volledig verzoeten om als zoetwaterreservoir voor de landbouw te kunnen dienen. In de loop van de jaren 70 werd besloten om, gezien de effecten, de verzoeting tot staan te brengen en het zoutgehalte van het Grevelingenmeer weer op het niveau van voor de afsluiting te brengen. Daartoe was een verbinding met de Noordzee nodig, en men besloot tot de aanleg van de Brouwerssluis, die in 1978 gereedkwam.

De keuze voor een zout Grevelingenmeer werd pas in 1986 definitief genomen op basis van de beleidsanalyse 'Keuze zout of zoet Grevelingenmeer' die eind 1983 verscheen.
Het beheer dat daarna volgde is steeds meer gericht geweest op zoveel mogelijk verversing met zout water: Brouwerssluis jaarrondopening in 1999 en later ook de inzet van de Flakkeese Spuisluis in de Grevelingendam.

Vóór de afsluiting had het gebied een getijverschil van ongeveer 3 meter en geulen die plaatselijk tot 45 meter diep waren. Die diepe geulen zijn gebleven. De drooggevallen slikken en platen moesten worden beschermd tegen erosie door windgolven op het min of meer vaste waterpeil. Dit is gebeurd door de aanleg van vooral vooroeverbeschermingen in de vorm van stenen dammen om ook het ondiepe water te beschermen.

In de loop der jaren heeft zich veel van het leven dat sterft verzameld als organisch materiaal in die diepe geulen. Het verteren daarvan vraagt veel zuurstof. Omdat er geen verversing van water meer is door sterke getijdenstromen treedt daardoor zuurstofloosheid op vanaf ongeveer 10 meter diepte en soms nog hoger. Daar sterft al het zuurstofafhankelijke leven en gaan zwavelbacteriën gedijen (zichtbaar als witte matten). Die situatie is nu nog steeds verder aan het verslechteren. Zichtbaar zijn de vele kwallen die leven van de zwevende algen en vervolgens als organisch materiaal in de geulen neerslaan. Deze situatie doet zich ook voor in het Veerse Meer.

Om de situatie te verbeteren is jaren geleden de verkenning naar een extra doorlaatmiddel in de Brouwersdam gestart. In 2023 verscheen het Eindrapport Taskforce Getij Grevelingen 'Kiezen voor systeemherstel?'. Tot uitvoering is nog niet besloten, omdat we als maatschappij aanhikken tegen de kosten. Het probleem wordt maatschappelijk blijkbaar niet ervaren. Het zal echter niet vanzelf beter worden, maar verslechteren. Daar heeft de gehele leefomgeving last van, het vermindert de economische vitaliteit en de ontwikkelruimte omdat de natuurdoelen niet worden gehaald.

De provincie Zeeland verkende het alternatief van een zoet Grevelingenmeer. Daarover het volgende: In 1983 rekende Rijkswaterstaat al voor dat snel verzoeten 75–100 m^3/s doorspoelen gedurende minstens een jaar vraagt en 4 à 6 keer de inhoud van het meer. Om het zoet te houden vraagt het permanent doorspoelen met circa 50 m^3/s. Het resultaat zou een eutroof (=voedselrijk) meer zijn met een zichtdiepte 0,5–1 m, tegen circa 3-4 m nu. Dat water om door te spoelen is er juist in droge perioden niet. Voor de relatief kleine hoeveelheid zoetwater die nodig zijn om gewassen te kunnen irrigeren is het onlogisch om een zout meer met diepe geulen in een zoute omgeving zoet te gaan spoelen. Zo'n meer hebben we al, het Volkerak-Zoomeer. En dat is maar net van een acceptabele waterkwaliteit te houden. Het water in dat meer goed gebruiken als bron van zoetwater via een pijpleiding is daarom veel logischer. Dan kan er los van de zoute ondergrond zoetwater worden geleverd aan de landbouw, als dat nodig is wanneer bufferen van neerslagwater in de bodem of bekkens onvoldoende blijkt.